

DÄR BREDSJÖSTUGAN STÅTT.

AV A. O. BERGLUND.

DÅ MAN FRÅN LJUSTORPS KYRKA STYR KOSAN

VÄSTER ut, »så långt som vägen räcker», kommer man till sist till den idylliska Bredsjöbygden. Byn, som icke blott är socknens största utan ock den vackraste, har en ytvidd av i det närmaste 18000 tunnland med ej mindre än 13 hemman, 40 torplägenheter och ett invånareantal av i det närmaste 300 personer. Bredsjöns by, med namn efter den lilla härliga insjön, begränsas i söder av Indal och Indals-Lidens socknar, i väster av den sist nämnda, i norr av Laxsjö kronopark samt delvis Stora Laxsjön och i öster av Sunds bolags Roteallmänning. Med anledning av gårdarnas gruppering ha en del namn uppkommit, såsom Mellangålan, Västasjön, Lerbron, Norraberget och Slät-mon, vilken senare uteslutande är en torparbygd, lika ofta »Stan» kallad, »de Moabiters land» eller »Slätmoriket». Dessutom finnes inom byn ytterligare en torparebygd med namnet Blomsteråsen. »Mellangålan» voro de först bebyggda på norra sidan om sjön. Här har man de grannaste och de bördigaste inägorna med god sluttning mot sjön, och här var det ock, som Bredsjö-finnarna första gången slog sig ned och störde skogens evigt enahanda, som hittills endast avbrutits av vindarnas tusenåriga hymner i de majestätiska furukronorna.

Byns och den lilla insjöns omgivning utgöres av vackra skogbeklädda berg och höjder i mjuka och för ögat tjusande former. På södra sidan om sjön reser sig i öster och sydväst det väldiga Porkaberget, och i väster och sydväst om desamma uppstiger till ungefär samma höjd Kvällsberget. Längst fram i fonden mellan dessa bergpartier synes Moaknyln såsom en halvcirkelformigt avrundad kulle avteckna sig mot synranden i fjärran. I väster och norr höjer sig socknens högsta berg, Fuskberg, 404 m. över havet, vilket berg med sina väldiga gråstenshällar och skogbeklädda armar synes ha tillkommit för att skydda byn mot en besvärande »nordvästan». Mitt i själva

berget förefinnes ett lodrätt hållparti med en glänsande vit cirkelrund fläck i mitten, Stjärna kallad, vilken givit uppslaget till sagan om rika malmbefintligheter i Fuskberget.

Den lilla täcka insjön — som enligt sägen i förstone fått namnet Brödsjön med anledning av att de första inbyggarna säkrare här kunde få sitt bröd än i gamla Finland — är nog den största inom detta område och heter nu Bredsjön.

Efter att nu ha vidrört det viktigaste av byns geografi, är det på sin plats att omedelbart ta itu med *historien*, och torde då lämpligast vara att anföra finnen *Anders Danielssons* — allas vår »Bredsjö-Ante» — lagafång å finntorpet Bredsjön av den 11 mars 1665. Aktstycket, vari detta omtalas, lyder som följer i här återgivna kronolösebrev:

Efter såsom är pröfvat af Läns- och tolmän uti Ljustorps socken den 6 jan. 1658 huruvida finnen Anders Danielsson vid Bredsjön och på det nyss upprättade finntorpet skulle kunna Räläggas, så hafva de då befunnit eljest efter det prof som de hafva gjordt deruppå om sommaren tillförne medan barmarken var Rälägga honom för 6 mål eller $\frac{1}{8}$ Hemman, alldenstund att jorden ändå intet hafva varit synnerligen väl uppbrutit. Eljest är ock finnen Anders Danielsson kommen dit med lof och minne med sätt och sämja af de till nästgränsande grannar och bönder som är Lag-forsborne och givit dem i stille och förlikning 30 dal. k:mt såsom för berörde finne härtills intet hafver varit något visst rälaggder för skäligen ersätter skull, att man intet har kunnat komma dit, altså har jag nu med underskrefne redlige godemän den 11 mars år 1665 varit hos finnen Anders Danielsson med sam och semjo redligt honom ifrån sino nästomkringlig-gande grannar som är Indals och Liens boerne. Första rågängen är ifrån finntorpet till Moaknylen och till båthuslänningen, men qvarnen som står på Lagforsmännens egor äro de sålunda vordne förlikte om, att finnen får hafva henne der oklandrat, såsom ock mulbeten allt intill Lyckebro. Den andra räskilnaden löper ifrån Torpet åt båthuslänningen mitt i Öresjön. Den tredje rågängen från öresjön och Skjälén till dess Lidborna emottaga, sedan ifrån Skjälén och i hvitberget och sedan västsunnan på Fuskberget som är skilnaden emellan Indalsboerne och er finnen efter som Läns- och nämдемän i Ljustorp förledne höstas 1654 hafva pröfvat att finnen väl kan äläggas 6 mål till så att Torpet kan blifva V₄mantal, altså skall det der-före nu härefter uppföras 1665 års Jordebok och räkningar. Till större visso under våra namn och vanliga bomärkens underfogande bekräftadt. Actum utsupra.

Göran Bertilsson. Jon Ersson i Bjelsta.

Jon Olsson i Bjelsta.

Olof Erlandsson i Timrå.

Erik Ingemarsson i Gällvik.

Efter det högtärade Kongl. Komers Coll. förordning och efter salig Gouvernören högvälborne Hr Grefve Johan Oxenstjernas befallning dato Gefleborgslän d. 2 juni 1656 är denne finnen sålunda blefven rå och skatt-lagder som ofvanbemäldt finnes.

Attesteras undertecknad den 11 marti A:no 1665.

Göran Bertikan.
L. S.

Hemliv, grannsämja och gudsfruktan.

Bredsjöborna ha av ålder ansetts som eniga, hjälpsamma, redbara och ordhålliga. Förlorade en fattig kvinna sitt stöd i livet och hade små barn omkring sig, gick man ur hus till hus, tills dess att en stuga blev upptimrad och inredd för de nödställda. Flera av det nu levande släktet minnas ännu två sådana stugor: Kajsalisas och Svelanderskans. Att sådana stugors invånare huvudsakligen levde på barmhärtigheten, faller av sig själyt, helst som på den tiden fattigvården var tämligen opålitlig. Ännu i dag kvarstår och bebos en på så sätt tillkommen stuga med förstuga, kök och kammare.

Ofta hände det — och sådant händer ännu i dag — att ungdomarna samlade sig under slåttertiden någon vacker afton och tågade ut till åldriga eller hjälpbehövande familjer och lämnade ett gott handtag vid inbärgandet av grödan. Flickorna medtogo då »förning», så att vid arbetets slut den fattiga husmodern blev i tillfälle att bjuda på hederlig förtäring. Ett sådant slätterkalas slutade merendels med en svängom på logen, till dess morgonsolen stod högt på himlen, då alla återvände till sina hem, glada i håg och sinn över att ha gjort en god gärning.

Från äldsta tider fanns här den s. k. »Byordningsmannen». Vad som var hans uppgift, kan man redan av namnet noggsamt tänka sig. Vanligtvis utsågs till ordningsman byns myndigaste och mest ansedda person, och till honom litade man sig i alla möjliga och omöjliga fall. Kom en fnurra på tråden mellan några grannar eller ock mellan ett par äkta makar, genast klagade den förfördelade hos Byordningsmannen, och i de flesta fall kom man med varandra till rätta inför denna myndighet. Sprang en gosse hos en flicka längre än vad lämpligt ansågs, var Byordningsmannen framme med sin faderliga förmaning, att det kanske vore bäst börja tänka på lysning, ty eljest finge folket bara något dumt att prata om. Någon gång hände det väl, att denne ordningens upprätthållare kunde få sig ett ansträngande arbete, då vrångsinta motståndare drabbade samman. Men då alla goda ord och vänliga råd syntes fruktlösa, kunde den fredsstiftande hugga parterna i kragen och hålla dem på vederbörligt knytnävshåll ifrån varandra under myndig tillsägelse: »Slåss nu gubbar, men kom sedan sams, annars ska

ni få med mig att göra!» Och när har väl ej makt bakom ordet
måst respekteras?

Ett »ärligt julerus» av det hembryggda kornbrännvinet var nog vad de gamle icke gärna försakade, men de hade dock vördnad för Gud och religion. Fädernas lagar och löften fick ingen kränka, och deras heder och seder voro rent av heliga.

Ifrån ganska tidigt och intill början av vårt århundrade förrättades *gudstjänst* inom byn varje sön- och helgedag, därvid den mest ansedde och läskunnigaste föreläste dagens predikan ur Thollesons eller Luthers postillor. Altartjänst förrättades och psalmer sjöngos alldeles som vid de vanliga gudstjänsterna, och efter densamma upplästes kungörelser om auktioner, bystämmor etc, som rörde byns angelägenheter. För gudstjänstens behov uppläts kostnadsfritt den största sal som fanns i byn. Att ej ha bevistat söndagens »böna» ansågs ogudaktigt. Vid jul och nyår hölls otta, då lokalen var rikligt upplyst med minst ett ljus från varje matlag. Dessa bönegudstjänsters högtidlighet och lyftning höjdes betydligt, då längre fram en av byns ungdomar på en kammarorgel kom sig för att sköta organistbefattningen efter konstens regler.

»*Kyrkkäppen*» var ock en inrättning, som länge hörde till ordning och gudsfruktan. Oaktat den obligatoriska bönegudstjänsten skulle var och en i tur och ordning bland männen för varje söndag besöka och övervara gudstjänsten i den två mil från byn belägna sockenkyrkan. Detta gudstjänstbesök, som huvudsakligen tillkommit, för att man där uppe i bygden skulle få reda på kungörelser och andra nyheter från kyrkan, gjordes uteslutande med apostlahäst, därvid kyrkkäppen alltid var med såsom stav och stöd, och då kyrkturen var undanstökad, bars käppen till närmaste granne, som blev ålagd att nästföljande söndag »kappa i väg».

De sedvanliga *husförhören* höllos alltid fram på våren och voro högtidsstunder, vilka man- och kvinngrant besöktes. Efter förhörens slut inbjödos samtliga närvarande bondefamiljer, dock icke drängar och pigor, till festmiddag i prästens sällskap. Husförhörshållningen gick även i tur och ordning bland bönderna, och hörde det till heder och god ordning, att husförhörsvärden kvarbjöd sina torpare till middagen.

Vid dessa gammeldags husförhör var det uteslutande ungdom och ogift folk, som fingo vara i elden, och ve den som då icke hade långkatekesen på sina fem fingrar och därtill rent samvete. Om det nu skedde av en slump eller tillfällighet, är ju ej lätt att avgöra, men säkert var, att hade någon kommit i otakt med ett eller annat av de tio budorden, så nog fick densamma på husförhörsdagen en grundlig utredning av det bud han felat emot. Nog voro ungdomarna i den tiden rätt väl hemma i långkatekesen från pärm till pärm, men i brådskan och häpenheten och till följd av otillfredsställande utredning vid läsandet av de många och långa styckena, kunde prästen ofta få ett sådant svar, som ifråga om vem som har stiftat äktenskapet

kom att lyda: »Girighet, avund samt alla onda lustar och stämplingar efter andras välfångna egendom».

Läsarprästen.

Länge dröjde det innan »baptister, läsarpräster och villoandar» fingo fotfäste uppe i Bredsjön. Församlingens präst var alltid välkommen, då han vid »tien-upptage» (uppbärande av tionde) bevärdigade byns invånare med en bibelförklaring; men alla andra ordets förkunnare höllos på behörigt avstånd i det längsta.

Men så en höstafton anlände till byn en välklädd, ganska ung man, med två tomma händer och en bibel i fickan. Ynglingen tog in i en av de större bondgårdarna, bad om hus över natten och sade sig vara länsman från Vilhelmina socken samt sade sig ha studerat, så att det egentligen icke fattades stort mer än prästexamen; men fadern hade ej råd att hålla honom längre, varför han nu var lämnad åt sig själv och åt barmhärtiga medmänniskor. Hans namn var Lars Strömberg. Funnes det nu några kristligt sinnade i byn, kunde han ju följande afton hålla en bibelförklaring och framvisa sin prästerliga begåvning och sina höga studier.

Lars Strömberg, som var klen och liten till växten, ägde ett gott utseende och ett vinnande sätt, uppträdde allvarligt och värdigt samt ägde en klingande talförmåga. Dagen därpå spreds genom byn det ryktet, att en prästviaticus skulle hålla bibelförklaring i en av gårdarna. En och annan av byns pampar trodde ej mycket på »viaticusen», helst som socknens dåvarande riksdagsman icke var i ynglingens sällskap, något som alltid brukade vara fallet, då dylika herrar drogo genom socknen; dessutom bar ju främlingen icke heller den vita mössan. Emellertid blev bönsalen i det närmaste fullsatt.

Högtidlig och med vördnadsfulla bugningar och gester samt vänliga hälsningar till höger och vänster, inträdde främlingen i salen och tog plats vid bordet, där han med en stark, fyllig och rent av överjordisk stämma sjöng: Upp kristen, upp till kamp och strid etc. Av pur förvåning och beundran kom ingen sig för med att deltaga i sången, den var så hänförande härlig och skön att man ej vågade inblanda sin röst i något så underfullt. Sången tystnade, och så ljöd det helt kort: »Den förlorade sonen blir ämnet för i afton». Hade nu sången och uppträdandet förut tjustat de församlade, så blev detta vid utläggningen av denna tacksamma text i än högre grad fallet. Den silverklara och fylliga unga rösten, i förening med de väl framlagda och ypperligt betonade orden, gjorde, att salen snart fylldes av mångfaldiga snyftningar. Ynglingen hade tagit sin publik med storm från första ögonblicket, och detta blev också anledningen, varför prästvigningen icke

heller kom i åtanke vidare under den tid av mer än två år, som han så gott som uteslutande vistades vid Bredsjön. Strömberg levde oklanderligt och deltog ofta i de arbeten, som förekommo på den gård, där han uppehöll sig. Han åstadkom en andlig väckelse och livaktighet bland de äldre och yngre, och de sedvanliga julerusen indrogos. Firades ett bröllop, skedde detta i gudfruktighetens tecken och med Strömberg såsom sångare och talare,

Men denna för många så minnesvärda tid tog dock allt för snart slut. Och orsaken var som vanligt kvinnan.

En vacker sommarsöndag, då byns befolkning andaktsfullt satt och avhörde sin sedvanliga bönepredikan, rycktes dörren upp helt hastigt och en gråtande kvinna kom inrusande i lokalen med den tråkiga nyheten, att Strömberg låg för döden. Hela församlingen rusade på dörren utan att invänta gudstjänstens avslutning, och det bar av i fyrsprång till Strömbergs kvarter. Här möttes de andtrutna av en föga uppbygglig syn. I en säng i »inkammaren» låg Strömberg med slutna ögon och till synes livlös, och framför sängen låg en ung och grann lappflicka, som fällde strida tårar, under det att hon överhöljde den sjuke med ömma smekningar och kyssar, något som av åskådarna ansågs vådligt otillständigt. Vad kvinnan under tårar och snyftningar talade med den sjuke om, kunde ingen få klart för sig, ty hon talade lappska, och då ingen var hemma i det språket förblevo den stackars lappflickans ord en gåta för de utomstående.

Orsaken till detta så hastigt påkomna sjukdomsanfall var följande: Strömberg hade, sin vana trogen suttit och läst i sin bibel, då den vackra lappflickan inträdde i stugan. Vid åsynen av henne fick Strömberg ett så plötsligt slaganfall, att han föll av stolen och måste bäras till sängen. Han förlorade därvid sin talförmåga och återfick ej densamma förrän en god tid efter lappflickans försvinnande från byn. Hon uppehöll sig visserligen där någon tid, men då tillfrisknandet syntes dröja, sade hon sin otrogne vän farväl och drog sorgsen sin färde.

Under sin vistelse i bygden omtalade emellertid flickan, att Lasse, som egentligen hette Torkilsson, var hennes trolovade, samt att de varit på väg till prästen för att vigas, då Lasse helt plötsligt försvann. I många och långa mil hade hon gått i ur och skur för att uppsöka sin försvunne älskling, som var son av en mycket rik lapp, och, tillade hon med en viss stolthet, »min pappa har nog väl så många tusen som Lasses». Genom särskild omständighet hade den stackars flickan fått reda på, att hennes otrogne vän befann sig nere på Melpabygden, och där återfann hon honom också.

Sedan Lasse tillfrisknat, bedyrade han vid allt vad heligt var, att han varken var lapp född eller hade någon som helst bekantskap med lappflickan ifråga. Strömberg lämnade

emellertid omedelbart därpå bygden och lät sedan aldrig mer höra av sig.

Bröllop

voro nog numro ett bland nöjestillställningar hos de gamla Bredsjöborna. Den, som hade värsta knoget vid dylika anordningar, var den blivande bruden själv. Hon skulle i sommarvärmen — »storbröllopen» höllas alltid under högsommaren — baka, brygga och göra inlåningar byn runt av all nödvändig attiralj för ett storbröllop, och då man i de flesta fall icke nöjde sig med ett bröllop »i dagarna tre», utan en hel vecka skulle tagas i anspråk, samt gästernas antal snarare överän understeg hundratalet, så är det lätt att räkna ut, att anordningen för ett dylikt veckokalas ingalunda var något lätt arbete, helst ock som av allt skulle finnas riklig tillgång, och intet fick tryta, ty sådant vore förebud till »fattas» i de nygiftas hem. Den blivande brudgummens huvudsakliga uppgift under denna prövotid var att hjälpa sin brud, så långt han räckte till vid alla förefallande behov, samt att upplåna sängar och ställa om, så att icke sovplatser fattades för bröllopgästerna.

Efter många sömnlösa nätter och ett ansträngande tillredningsarbete kom omsider lördagsaftonen före »stordagen», då långväga gästerna jämte de i närheten boende, som skulle göra ärefölje till kyrkan, började anlända till bröllopgården. Vid ingången till densamma voro då uppställda vanligtvis två av ortens bäste fiolspelmän för att medelst en lämplig marsch »spela in» gästerna. Varje husmoder medförde alltid den obligatoriska bröllopstårtan, vilken tvärsöver kunde mäta ända till en meter. På söndagsmorgonen var man oppe i arla, ty nu hade »brudframma», den som skulle kläda bruden, ett viktigt göra med att smycka bruden med allehanda tyg- och pappersblommor, spetsar och grannlåter samt framför allt pryda henne med socknens brudkrona. Denna fick dock icke bäras av änkor eller sådana brudar, som kommit sig i otakt med sjätte budet. Då allt var undanstökat i hemmet, bar det iväg till kyrkan. Under vägen dit fick ingen begäpa brudens grannlåt, varför densamma nogsam gömdes under varjehanda betäckning; men under hemresan var betäckningen borta, och det ansågs lyckosamt, om regn då ville falla i brudkronan, ty då skulle rikedom komma till de nygiftas hem.

Sedan prästen avslutat dagens gudstjänst, slogos tempelportarna upp på vid gavel, och brudeparet med följe, företrätt av spelmännen, tågade fram till altaret. Dock tilläto icke alla präster spelmännen att beträda helgedomen. Vid altaret stodo fyra ungdomar, bruden och brudgummens

närmaste anhöriga, två av vardera könet, och utspände över brudparet den s. k. »brudhimmeln» eller »pället», vilket de höllo under vigselakten; men icke heller »pällhållningen» fick förekomma, om bruden var ovärdig att bära krona. För de unga tu var det av vikt att under vigselakten placera sin högra fot så nära prästen som möjligt, ty den som bäst lyckades härutinnan, blev husbonde i det nya hemmet.

Sedan vigseln var undanstökad, skred bröllopskaran ur templet under fröjdefull musik, och så bar det iväg hem till bröllopgården, dit spelmännen i förväg begivit sig för att »spela in» brudföljet och de övriga bröllopgästerna, som ej deltagit i kyrkfärden. Efter att ha gjort sig hemmastadda i bröllopgården, pratat och fått en god försmak av den oumbärliga svenska nektarn, skreds till placeringen vid det stora hästskoformiga bordet i salen för avätandet av »brudmiddagen». Överst vid bordet var brudens och brudgummens plats. Närmast brudgummen satt prästen, brudgummens fader, svärfader och så i tur och ordning släkt och vänner till brudgummen på den manliga sidan. Närmast bruden satt alltid »brudframma» och därnäst prästfrun, brudens moder, svärmor samt släkt och vänner av det kvinnliga könet; och så vidtog ätandet, som kunde räcka i flera timmar. Före och efter måltiden sjöngs alltid en anpasslig psalmvers. Efter middagens slut trädde dansen till långt fram på småtimmarna, och den, som då hade det svettigast, var bruden, ty alla skulle naturligtvis dansa med henne. Frampå morgonkröken insattes ett bord i danssalen, vid vilket brud och brudgum jämte prästen togo plats, och nu skulle officiellt brudgåvorna avlämnas, därvid prästen högtidligt tillkännagav vars och ens gåva. Stundom hände, att ynglingarna kommo »kånkandes» med en väldig rova eller kålrot under sorgelig förklaring, att de icke hade annat att hedra brudparet med, men vid noggrann undersökning fann man, att dessa föremål voro fullkilade med de minsta småmynt, som givaren kunnat anskaffa, och så blev det för prästen och brudgummen ett knåpagör att leta fram och räkna dem alla.

Då morgonsolen stod högt på himmelen, bar det av »till kojs», men sömnen blev ej långvarig, ty om ett par timmar uppvaktades var och en i sin bädd av »ungfar och ungmor» med en väldig smörgås och diverse dryckjom, vilket skulle förtäras, innan man gick ur bädden. Därpå steg man upp, och dagen fortsattes med mat och dryck, lek och dans. Icke så sällan uppträdde ett par unga flickor utstyrda till brud och brudgum, och på dem ankom då att hålla skämtet och glammet uppe för den dagen. Oaktat att sprit fanns tillgänglig i överflöd, syntes sällan någon redlöst överlastad; sådant ansågs för en skam, ävenså kif och ovänskap.

Men bröllopsdagarna gingo fort, och snart stodo spelmännen uppställda ute på gården och en jämmerlig sorgmarsch uppstämde, vilket betydde »utspelningen» av samtliga bröllopsgäster. Och så var glädjen slut.

Från livet i fäbodarna.

Uppe i Bredsjön kan det visserligen tyckas som om man är nog långt inne i skogen ändå, och att en fäbodresa för sommaren ej vore av behov påkallad. Men då betet på hemskogen ej ansågs tillräckligt sommaren ut för byns boskap, blev det nödvändigt att även taga utskogens i anspråk, varför en lämplig och för hela byn gemensam fäbodplats utsågs å den s. k. Blomsteråsen.

Livet där var nog inte alltid en dans på rosor, dels emedan nalle understundom behagade deltaga, dels ock emedan bopigorna merendels voro överhopade av arbete med ett stort antal djur, som skulle mjölkas och omhuldas, och varje kreatursägare skulle helt naturligt ha sin andel av »fäboaveln».

Från en »tredje bo'söndag» omtalades länge och väl gubben Pelles björnridd in på fäbodvallen, just som glädjen där stod som högst i tak. Pelle var en upptågsmakare av första ordningen. Lördagsmorgonen före en sådan tredjebo'söndag hade Pelle varit och tittat om sina björnsaxar och fann till sin belåtenhet, att en duktig björnhona satt i en av dem och förde ett oherrans liv, som t. o. m. förnummits av pigorna. Pelles flintlåsgevär kom hastigt till ögat, och nalle tystnade. I stället för att omtala den goda nyheten för grannarna i byn, vidtalade Pelle en av sina närmaste att följa med sig bort till Håkanssvedjan, där nalle låg och väntade på avresa, och göra i ordning en lämplig släde av avbarkade granslanor, för att nalle skulle bli i tillfälle göra ett värdigt intåg på Blomsteråsvallen dagen därpå. Björnen stadgades och stöddes på det provisoriska åkdonet, och då söndagen kom hörde de talrikt församlade på vallen ett väldigt rytande och ramande uppe i ett skogssnår nära intill. Allas ögon riktades uppåt skogen, och somliga letade reda på sina medhavda bössor för att värdigt kunna emottaga vännen nalle. Och han kom mycket riktigt, men med gamle brunte framför sig i en imponerande ställning på slansläden och med gubben Pelle P. som ryttare. Denne förklarade inför de nyfikna, att resan varit angenäm, ända till dess bovallen kommit i sikte, då resenären blivit oregerlig vid lukten av så mycket folk, något som samtliga varit åhöra vittnen till. Ryttaren strök den lurvige kampen på huvudet, bad honom vara folklig av sig bland så mycket folk. Och så mottogs gubben Pelle P. vid avstigningen med en mängd ljudliga hurrarop. Denna björn var nog en av de sista, som

infångats på Bredsjöns område, men ingalunda den siste, som slagit kreatur därstädes.

Såsom något med fäbodlivet samhörigt räknas ock jäntornas underfulla locklåtar i den lugna och härliga sommarkvällen. Då man hör en flicka med god och fyllig sångröst genomlöpa en mängd skalor i otaliga variationer, än brusande stormigt, än leende lockande sitt, ko—os—sa—n—mi—na— då—å, ko—m—ma—nu— o—ho—o, i uthållighet gränsande till det underbara, frestas man tro, att sången kommer från något överjordiskt väsende.

Bondeskog och bolag.

Den vackra byns samtliga hemman med de vidsträckta skogarna äro nu i bolagens ägo jämte en stor del av torplägenheterna; endast ett tjugotal torpare äro ännu självägande. Det är J. A. Enhörnings bolags tillhörighet. Inför detta faktum har nog mången fällt en hård dom och betecknat de gamles handlingssätt härutinnan som en missgärning. Nå väl, det är ju mycket lätt att komma med råd och dom efteråt, men ho' vet, om icke de, som nu sätta sig främst till doms, hade handlat just på samma sätt som fäderna, därest de stått i samma predikament? Våra föregångare kunde lika litet som vi se bakom framtidens förlåt och få vetskap om kommande tiders uppsving. De voro ställda inför detta faktum, att man måste offra två dagars körning på en tolv tums bjälke för att kunna få modiga 25 öre pr aln för densamma. Den till bjälkar odugliga skogen fälldes, sveddes och förvandlades till kol, Så småningom började dock trärörelsen få något uppsving, och då man trodde sig vara uppe vid toppriset ansågs, alldeles som i våra dagar, tiden vara inne att »slå till», ty ett prisfall kunde mycket väl följa. Längre och väl hade skogsägarna gått och betittat den till synes värdelösa byall-männingen, Nyskogen, som låg avsidet åt Tallerås-hället till, och så kom gubben Enhörning senior, såg skogen och sade vad han kunde betala för den. Gubbarna nämnde sitt pris, vilket de ock till sist fingo, och belåtenheten var ömsesidig. Enhörning rensade upp en flottled, den s. k. Gäddbäcken, som gick ungefär mitt igenom skogen och nedflottade virket till Uddefors, där en vattensåg byggdes, från vilken huvudsakligast plank flottades nedför Ljustorpsån. Men Nyskogen räckte inte efter dåtida behov så värst länge, ty endast de grövre dimensionerna voro användbara, 10 tums och däröver, och sedan Bredsjöån blivit uppressad, så kom turen till hemskogarna, av vilka den ena före och den andra efter övergingo i Enhörnings ägo. En ljusning i träpriserna kom visserligen till stånd tid efter annan, men länge och väl ansågs det icke ens lönt att »köra på hälften» åt de bönder, som hade egna skogar kvar.

En annan omständighet bidrog ock mycket till bolagets jordförvärv. Då föräldrarna blevo gamla eller dogo, måste helt naturligt hemmanet övergå i annans ägo. Var och en av arvingarna önskade nog ingenting hellre än att få stanna kvar på föräldragården, men ingen av dem kunde med utsikt till att bli besutten konkurrera med bolaget, och ingen ville gå från hemmanet med mindre belopp än bolaget betalade. Under detta och förut angivna förhållanden och med opartisk syn på saken, får man nog inte allt för mycket beskärma sig över fädernas missgärningar i fråga om bolagens jordförvärv.

Den första mangårds-stugutypen i Bredsjön synes hava varit — även för bonden — en enkel byggnad med förstuga, kök och en mindre kammare, alla med innertak; något »ståris» eller ryggåsstuga omtalas icke, varken i sägner eller i berättelser. En sådan enkel stugubyggnad kvarstår ännu i dag ganska väl bibehållen å ett av de första ställena, som togos i anspråk. Med tiden utbyttes dessa mindre stugor i mån av behov och tillgångar i en annan stugutyp, som återfinnes i Bredsjöstugan uppe på Stadsberget. Skrivaren av dessa rader minnes mycket väl, då ej mindre än fyra hemman ståtade med dylika mangårdsbyggnader. Men nu äro å samtliga hemman i Bredsjön uppförda s. k. korsbyggningar med vindskamrar, några t. o. m. i två våningar, alla rödmålade och med vita knutar och fönster. »Herrgårdsbyggningen» — inspektörens bostad — skiljer sig från de övriga både till form och färg, den är vittrappad utvändigt och nedre våningen består av kök, sängkammare, sal, förmak och kontor.

I närheten av herrgården reser sig byns vackra och tidsenliga skolhus på en dominerande höjd, Kompomärkbacken kallad i forntiden. Skolhuset komplett färdigt är en gåva av Enhörnings bolag.

•

Någon skolundervisning att tala om förekom icke i byn förrän omkring 60-talet, då en sex veckors lång skoltermin årligen med monitor-system kom till stånd. Förut fingo mödrarna bibringa sina barn läsekonsten under ackompanjemang av spinrockens surr.

A. O. BERGLUND.

Bredsjöstugan på Fornhemmet och (bilderna nederst) hur Bredsjöstugan tedde sig före flyttningen.

